Sfaturile lui Matei al Mirelor către Alexandru Iliaş: între tradiţie şi inovaţie

ANCA MIHAELA SAPOVICI[1]

Matthew, Bishop *in partibus infidelium* of Myra (in Asia Minor) and Superior of Dealu Monastery (near Târgovişte, Wallachia) was one of the most important figures of the Greek immigration in the Romanian countries. Beside the rich artistic activity he developed as calligrapher and miniaturist, he also had an important contribution within the domain of literature.

His *Advice* addressed to Voivod Alexandru Iliaş represents the second literary production in Romanian language after the *Teachings of Neagoe Basarab to his Son Theodosius*. Written in poetic verse of mediocre value, the *Advice* was considered a significant literary gesture in the cultural space of the time. In his approach, Matthew based himself on a well-established tradition of the parenetic literary genre, but also onto *The Teachings* of Neagoe Basarab, whose translator he is considered to be. The thematic and ideological analysis of the text highlights both the themes cultivated mainly by the classics of the species and a generous space whom we may call innovative, where the author presents to the recipient the result of personal reflections and recommends the solving of some pressing issues such as the establishment of educational institutions, the reparation of the roads, the edification of bridges and fountains in the public spaces.

A special place within the context of the *Advice* occupies the *Lament* for the fall of Constantinople, a poem entitled *For injustice. And lament for the Constantinople*. The nearly 500 verses of the *Lament* represent for the author an opportunity to reflect on the

[1] Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", Bucureşti, România.

This work was supported by the strategic grant POSDRU 187/1.5/S/155559 *Competitive multidisciplinary doctoral research at European level (CdocMD)* cofinanced by the European Social Found within the Sectorial Operational Program Human Resources Development 2007–2013.

BDD-V4957 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:49 UTC)

philosophy of history and the importance of taking an authentic Christian conduct, but also on the precarious conditions the Greeks lived in that era.

Key-words: *advice*, *Greek-Romanian relations*, *lament*, *mirror for princes*, *parenetics*, *post-Byzantine literature*, *theocratic monarchic ideology*

Specie a literaturii aulice encomiastice, literatura parenetică este adresată fiilor suveranilor sau conducătorilor aflaţi pe tron, cărora le oferă sfaturi în vederea dobândirii calităţilor optime necesare poziţiei privilegiate pe care o deţin (Hunger 1987: 245–246; Παϊδας 2005: 20; Blum 1981: 31; Tanaşoca 2008: 144). Printre autorii care au pus bazele acestei specii encomiastice de coloratură creştină se numără atât oameni ai Bisericii, cât şi suverani sau persoane influente aflate în imediata apropiere a conducătorului. Scriitorii eclesiastici cei mai importanţi sunt, în ordine cronologică: Sinesius de Cirene, episcop al Ptolemaidei, Agapitos, diaconul Marii Biserici, Fotie, Patriarhul Constantinopolului şi Theofilact, arhiepiscopul Bulgariei. Dintre scriitorii laici, trebuie amintiţi Vasile I Macedon, autorul „oficial" al *Capetelor povăţuitoare* adresate fiului său adoptiv, Leon al VI-lea Filozoful şi Kekavmenos. După cum se poate vedea din enumerarea de mai sus, am avut în vedere cele mai reprezentative nume ale speciei parenetice, ale căror scrieri au circulat în întreaga Europă până în zorii epocii moderne.

În ţările române, *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie* au pregătit terenul pentru alte câteva texte parenetice, mai mult sau mai puţin îndatorate acestei „prezenţe tutelare" (Mazilu 1998: 304) din punct de vedere al conţinutului ideatic: *Câteva poveţe pe care le-am dat prealuminatului Domn Ioan Alexandru Voevod, când se afla în scaunul lui*, adresate de Matei al Mirelor domnului muntean Alexandru Iliaş; sfaturile (pe atunci) marelui arhimandrit şi egumen al Lavrei Pecerska

BDD-V4957 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:49 UTC)

Petru Movilă, rânduite în cele cincisprezece capete ce alcătuiesc *Prefaţa* la *Triodul ales* tipărit în 1631 la Kiev, ce-l au drept destinatar pe fratele autorului, Moise Movilă, prezenţă meteorică pe scaunul Moldovei; *Sfătuirile creştine politice către credinciosul şi preaînălţatul domn şi stăpânitor a toată Ungrovlahia, domnul domn Ioan Ştefan Cantacuzino, voievod, de preasfinţitul şi alesul de Dumnezeu mitropolit, domnul domn Antim din Ivir, de curând tipărite cu câteva rugăciuni folositoare sufletului pentru întreaga săptămână*, pe care mitropolitul le tipărea, în anul 1715, la Bucureşti şi *Sfătuirile fericitului principe domnului domn Nicolae Alexandru voievod Mavrocordat date fiului său Constantin Nicolae voievod, mai înainte de a fi domn, în anul mântuirii 1725*.

Aceste târzii reflexe ale unui gen cu o lungă istorie s-au născut, fiecare dintre ele, dintr-un efort de legitimare şi reafirmare a unor principii şi valori pe care parenezele le-au vehiculat încă de la începuturi: viziunea şi învăţătura de credinţă creştină, ce acordă o importanţă deosebită practicării virtuţilor şi ideologia monarhică teocratică, ce statuează poziţia privilegiată pe care o ocupă domnul în raport cu cei pe care-i stăpâneşte, dar şi îndatoririle acestuia vizavi de supuşii săi. Eforturi de reiterare a unor principii consfinţite prin tradiţie, în momente istorice diferite, dar caracterizate prin aceeaşi nevoie de redefinire şi reaşezare în tiparele tradiţiei. Revizitarea vechilor modele nu reprezintă, însă, un demers mimetic lipsit de valoare. Contribuţia autorilor este în fiecare caz notabilă şi constă atât din reuşite stilistice, dar şi din valorificarea experienţei proprii sau din reflectarea (involuntară) a mentalităţilor şi anumitor aspecte politice şi sociale contemporane autorilor.

Revenirea în actualitate a scrierilor cu caracter parenetic în ţările române a fost mijlocită, se pare, de descoperirea de către Matei al Mirelor a *Învăţăturilor lui Neagoe Basarab*[2]. Matei

[2] Matei Mitropolit *in partibus infidelium* al Mirelor Lichiei din Asia Mică se numără printre cele mai proeminente figuri ale imigraţiei greceşti din Ţările Române. Ajuns în Ţara Românească cândva între 1607 şi 1609, s-a stabilit la Mănăstirea Dealu, de lângă Târgovişte, al cărei egumen va fi numit în timpul domniei lui Radu Şerban

BDD-V4957 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:49 UTC)

scrie o cronică a evenimentelor din ţara de adopţie, de la începutul secolului al XVII-lea, intitulată *Povestire pe scurt despre neaşteptata căderе din domnie a lui Şerban Vodă, zis şi Radul, şi despre venirea în Ţara Românească a lui Radu Voievod, fiul lui Mihnea*. La sfârşitul acestei scrieri va adăuga şi o serie de versuri cu caracter parenetic. Mai târziu, în vremea lui Alexandru Iliaş, nepotul lui Alexandru Lăpuşneanu şi domn al Munteniei din septembrie 1616 până în mai 1618, Matei va redacta un întins discurs parenetic adresat domnitorului. După detronarea şi înlocuirea lui Alexandru Iliaş cu Gavril Movilă, *Sfaturile* vor fi reconvertite, devenind ultima parte a *Istoriei celor săvârşite în Ungro-Vlahia, începând de la Şerban Voievod până la Gavril Voievod* (versificare şi amplificare a *Istoriei* scrise în vremea lui Radu Şerban, noua cronică acoperă perioada 1602–1618). Cele două opere sunt superioare variantelor iniţiale, fapt care se datoreşte descoperirii de către autor a două surse de inspiraţie de care nu dispusese înainte: *Povestirea* lui Stavrinos, de la care împrumută ideea de a scrie o istorie versificată şi *Învăţăturile lui Neagoe Basarab*, în original (Zamfirescu 1969: 197). Demostene Russo îl consideră pe Matei traducătorul variantei greceşti a *Învăţăturilor* lui Neagoe Basarab, opinie împărtăşită şi de alţi cercetători, dar care nu poate fi probată prin argumente peremptorii.

Cert este faptul că, în demersul său creator, Matei s-a raportat la o tradiţie bine consolidată a genului. Analiza textului pune în evidenţă atât o tematică cultivată cu predilecţie în operele unor clasici ai speciei, cât şi un spaţiu generos pe care l-am putea numi inovator, în care autorul prezintă destinatarului preceptelor sale rezultatul unor reflecţii personale sau recomandă rezolvarea stringentă a unor probleme de actualitate.

În coborârea tradiţiei speciei, opera se deschide cu îndemnul la frica de Dumnezeu, la dreaptă măsură şi la incoruptibilitate în

(Ţara Românească 1601, 1602–1610, 1611). Va rămâne la Dealu până în 1624, anul morţii sale.

BDD-V4957 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:49 UTC)

distribuirea dreptăţii. Domnul nu trebuie să aibă în vedere starea socială sau materială a împricinaţilor:

> Să nu te uiţi ce faţă este, nici să primeşti daruri, nici să vezi dacă e boier sau dacă e ţăran. Ci numai să cercetezi fără osebire fapta fiecăruia şi să dai hotărâre cum se cuvine, după rânduială (Matei 1881: 280, versurile 1389–1392).

Căci în distribuirea imparţială a dreptăţii conducătorul se aseamănă lui Dumnezeu. Afirmarea celor două principii în deschiderea operei are în vedere reţeta operelor parenetice. Toate operele parenetice au drept fundament cele trei axiome ale teoriei politice bizantine: proveniența divină a puterii, statutul monarhului de icoană a Stăpânului ceresc precum şi acela al imperiului de oglindă a împărăţiei cereşti. La Sinesius, împăratul are datoria de a-şi manifesta credinţa şi respectul faţă de Dumnezeu, care constituie „soclul" puterii pe care o deţine. Prin credinţă e protejat împotriva oricărui pericol şi poate înainta pe drumul desăvârşirii:

> Mai cu seamă pe evlavie ca pe un soclu tare, trebuie bine întemeiată statuia. Furtunile nu o vor clătina. Evlavia se va arăta cu tine pe tron, ea va străluci tuturor privirilor, din înălţimea unde te va afla (Synésios 2008: 99).

La Agapet, această idee este formulată încă din primele rânduri ale lucrării sale parenetice:

> […] cinsteşte mai presus de toate pe Acela care te-a învrednicit [de această cinste], pe Dumnezeu, căci după chipul împărăţiei cereşti ţi-a dat ţie sceptrul stăpânirii pământeşti, pentru ca pe oameni să-i înveţi păzirea dreptăţii (Agapetos 1994: 26).

Tema alegerii divine a monarhului este tratată şi de către autorul *Capitolelor Povăţuitoare* [*Παραινετικών Κεφαλαίων*], care preia principiile expuse de autorii clasici de opere parenetice, considerând că împăratul este ales de Dumnezeu în

BDD-V4957 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:49 UTC)

funcţia pe care o deţine, datorită calităţilor sale deosebite, care le depăşesc pe cele ale celorlalţi muritori:

> Ai primit de la Dumnezeu împărăţia, păzeşte-o ca pe o sfântă vistierie. Să nu te vădeşti paznic netrebnic al darului cu care dăruit eşti. Să nu săvârşeşti nimic de nobleţe lipsit şi nimic nevrednic de ea. Înălţat în dregătoria împărăţiei ca peste toţi să domneşti, înalţă-te prin vrednicie mai presus de aceia cărora domn le eşti. Căci vrednicia bate dregătoria. Dacă, în puterea dregătoriei, peste toţi domneşti, dar în vrednicie alţii te întrec, eşti numai un părelnic împărat, de alţii împărăţit cu adevărat. Să nu fii, aşadar, un stăpân măsluit, lăsându-te de ceilalţi biruit, ci împărăţeşte tu cu adevărat, biruindu-i pe toţi în vrednicie (Βασίλειος Α' 2009: 125–126; cf. Tanaşoca 2009: 215–216).

Pseudo-Vasile recomandă deţinătorului tronului cultivarea virtuţilor creştine şi o conduită demnă de alegerea divină, adăugând că în exersarea acestor îndatoriri se va asemăna icoanei sale cereşti (Βασίλειος Α' 2009: 20).

Pe lângă enunţarea acestor principii fondatoare ale instituţiei imperiale, parenezele se remarcă prin conţinutul lor prescriptiv. Avataruri ale genului retoric, ele au un mesaj de transmis, care trebuie să influenţeze destinatarul (Koutrakou 1996: 169) (determinând un anumit comportament din partea sa), iar acest mesaj se referă chiar la imaginea celui căruia se adresează, a conducătorului. Datoriile generale, conservate de genul parenetic şi însuşite de toţi autorii bizantini şi postbizantini, se referă la sine şi la ceilalţi: continua străduinţă a conducătorului de autoeducare şi cultivare a virtuţilor, lucrarea faptelor evlavioase, îndatorirea de a se constitui în model în respectarea legilor, grija faţă de supuşi, urmarea sfaturilor bune, dobândirea mântuirii prin buna guvernare, gândul la moarte şi la judecata viitoare.

Dincolo de precepte de ordin general, folositoare oricui, indiferent de apartenenţa socială sau de nivelul de educaţie (Camariano-Cioran 1979: 115), autorii parenezelor de tradiţie bizantină oferă indicaţii speciale adresate binecinstitorului împărat, insistând asupra virtuţilor creştine care îl fac apt să conducă bine (Mullett 1996: 381), adică să se ridice la înălţimea modelului său ceresc. Toţi autorii de pareneze întrebuinţează

BDD-V4957 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:49 UTC)

topoi deja existenţi în tradiţia encomiastică imperială, utilizând elemente specific creştine, care se adaugă virtuţilor atribuite prin tradiţie bunului suveran (Hörandner 2009: 107). Unele dintre ele pot fi întâlnite nu numai în textele parenetice, ci în orice text îndatorat retoricii oficiale. Multe dintre ele, precum bunătatea, blândeţea, calmul, înfrânarea, dreptatea, filatropia, virtutea, bărbăţia şi înţelepciunea aparţin repertoriului fix al discursului panegiric şi encomiastic, fiind moştenite din tradiţia elenistică.

La Matei, mai mult decât presiunea tradiţiei, este evidentă influenţa modelului la care a avut acces direct, *Învăţăturile* lui Neagoe Basarab.

Unele paragrafe par a fi prelucrări prin parafrază sau prin rezumat ale modelului. Aşa procedează, de pildă, autorul, în capitolul intitulat *Căci se cuvine ca domnii să nu facă nimic fără sfat*. Redăm mai jos, pe două coloane, textul lui Matei şi un paragraf din *Învăţături*, care speculează pe marginea acestei teme:

De la toţi să iei sfat, şi pe al tău să-l ţii; care-ţi va păre bun, pe acela să-l urmezi. Bine să socoteşti pe unul, la fel pe celălalt; cel pe care l-ai ales, să fie stăpân. Şi ia seama: fără sfat nimic să nu faci, deoarece greşeşti mai târziu şi-ţi pierzi cinstea. Omul nepovăţuit de orice s-a apucat nu a dus la capăt, şi de mulţi a fost ocărât. Dar sfatul bun domneşte peste toate lucrurile, şi cu înţelepciune şi cu pricepere împacă toate cele potrivnice. Omul nepovăţuit – spun învăţătorii – este duşman sieşi, este fără cap (Matei 1881: 282–283, versurile 1467–1478).

Ce toate cuvintele, ale tuturor, le priimésţe a fi bune, iar şi pentru cinstea voastră; pentru că tot sfétnicii şi boiarii fac sfaturile, iar deaca să isprăvéşte şi să tocméşte sfatul bine şi cum să cade, deacii numai lauda şi pohvala domnului iaste preste toată lumea, iar sfétnicii şi boiarii întru nimica nu să pomenescu. […] Pentru-acéia iaste bine să priimiţi sfaturile cu bucurie, ca să nu să umple cu voi cuvintele carele zic în Sfânta Scriptură aşa: „Amar celuia ce să socoteşte el însuşi deosebi, iar pre alt pre nimeni nu întreabă de sfat"; că acela nu iaste nici de o treabă domnului său şi să piiarde el însuşi şi să va chema nebun pentru semeţiia (Neagoe 1970: 267–268).

Tematica comună cu *Învăţăturile lui Neagoe* este evidentă în următoarele capitole: *Căci se cade ca domnii să nu facă nimic*

BDD-V4957 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:49 UTC)

fără sfat, *Căci nu se cade să-şi calce domnii jurământul*, *Căci se cade domnilor să fie în pace cu vecinii lor, Şi hotarele ţării se cuvine să fie bine păzite*, *Căci este de folos ca domnii să nu fie mândri, ci moderaţi*, *Despre spovedanie şi împărtăşirea cu preacuratele Taine a tuturor celor din Palat*. În cazul altor capitole, care îndeamnă la cinstirea sărbătorilor, la milostenie şi la ajutarea celor aflaţi în nevoie, la feciorie, înţelepciune şi la stăpânirea poftelor celor rele ale trupului sau la faptul că domnul nu trebuie să se îmbete, adică să-şi piardă uzul raţiunii, deşi temele vehiculate sunt întâlnite şi în *Învăţăturile lui Neagoe*, nu putem avea certitudinea că, în tratarea lor, Matei s-a inspirat din această sursă, ele putând fi regăsite în toate operele parenetice bizantine şi postbizantine.

Demersul lui Matei nu este, însă, decât parţial mimetic: *Sfaturile*, alcătuite pentru a fi îndreptar monarhului în exerciţiul funcţiunii, sunt contextualizate şi adesea foarte pragmatice. Observaţiile sale privesc neorânduiala şi precaritatea instituţiilor şi a infrastructurii publice, precum şi absenţa instrucţiei. În capitolul *Şi hotarele ţării se cuvine să fie păzite*, autorul avertizează pe domn asupra pericolului depopulării ţării[3] datorat abuzurilor şi nedreptăţilor de tot felul la care hărăcerii (*haratzareii*), adică colectorii de taxe, îi supun pe localnici:

> Porunceşte slugilor tale şi celor ce strâng haraciul să nu nedreptăţească pe săraci ca ienicerii. Căci e bine să afli că ţara ta se pustieşte, în ultimul timp, de multă greutate, de nedreptatea pe care o fac ciocoii aici, în ţară. Când îi trimiţi undeva afară prin ţară, ard, pârjolesc pe săraci ca şi cu focul. Pe Dumnezeu nu-l pomenesc şi de tine nu se tem. Şi, de aceea, asupresc şi se trufesc. Vai! Dacă ai fi acolo să priveşti multele rele pe care le fac, care nu se cuvin! Atunci ai vedea şi ai crede. Ştiu bine că pe aceşti nefericiţi i-ai stârpi de pe faţa pământului, pe bună dreptate (Matei 1881: 284–285, versurile 1521–1535).

[3] „Că prăpădesc locul tău şi nu au ruşine, prăpădesc de tot locul tău, toată țara. Oamenii fug în alte părți din pricina nedreptății. S-au umplut graniţele Ardealului din pricina deselor haraciuri şi a multelor dări şi a greutăţilor celor ce muncesc” (Matei 1881: 285, versurile 1536–1541).

BDD-V4957 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:49 UTC)

Starea precară în care se găseau drumurile şi, în general, infrastructura administrativă este adusă şi ea în atenţia voievodului ca motiv acut de îngrijorare. Sfaturile egumenului de la Dealu îndeamnă spre eforturi de creare a unui confort minim şi de civilizare a spaţiilor publice. În capitolul *E de trebuinţă să se facă poduri şi puţuri pentru drumeţi*, ne întâmpină tabloul trist al unei societăţi ce se zbate din răsputeri pentru supravieţuire. Gestul reparator prin care domnul e chemat intervină e interpretat în cheie creştină:

> Încă, prealuminate, şi aceasta să faci: acolo unde sunt noroaie şi ape, să faci poduri, ca să treacă oamenii şi să-ţi mulţumească şi lui Dumnezeu să se roage pentru tine. De multe ori am trecut prin asemenea locuri şi am văzut cum se primejduiau şi animalele şi oamenii. Unui sărac boii împreună cu carul îi zăceau în apă şi în noroi şi nu puteau să iasă. M-a durut sufletul şi am pus să-i scoată cu caii mei. […] Drept care, te rog din toată inima, fă această faptă de suflet, ca pe o slujire [a aproapelui]. Şi Dumnezeu cel sfânt te va răsplăti pentru dragostea faţă de săraci, trimiţându-ţi sănătate (Matei 1881: 247).

Pledoaria pentru introducerea şi susţinerea materială şi a instrucţiei, deşi de influenţă umanistă, e justificată prin argumente ce ţin de viziunea antropologică creştină. Aşadar, neştiinţa de carte este „nor greu" şi „mare" ce acoperă „soarele", adică sufletul şi mintea omului. Metaforele antinomice pe care le utilizează autorul sunt de impact şi vor fi avut efectul scontat asupra destinatarului *Sfaturilor*.

Un loc special în economia *Sfaturilor* îl ocupă capitolul intitulat *Despre samavolnicie şi nedreptate. Şi plângere pentru Constantinopol*, o lamentaţie de aproape 500 de versuri, care-i oferă autorului posibilitatea să facă câteva consideraţii privitoare la catastrofa cuceririi Constantinopolului de către turci, la înrobirea neamului slăvit al romeilor şi la condiţiile precare în care aceştia trăiau sub jugul otoman. Prilej pentru a plânge strălucirea şi slava Constantinopolului subjugat şi batjocorit de cuceritorii păgâni:

BDD-V4957 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:49 UTC)

> Şi tu, Constantinopole, cum de ai ajuns de batjocură şi cum de ai căzut sub stăpânirea unui neam pângărit? Ţi-ai pierdut slava, ţi-ai pierdut cinstea şi toată strălucirea ta e acum sub barbari. Ţi-au călcat zidurile şi ţi-au răpit veşmântul. Coroana ta împărătească au luat-o vrăjmaşii tăi. O, de s-ar scula marele Constantin, care din voia lui te-a zidit, şi te-ar vedea înrobit, sărman şi chinuit şi batjocorit. O, cât ar plânge cu glas mare, o, cât s-ar tângui şi râuri de lacrimi ar vărsa fără oprire (Matei 1881: 315, versurile 2375–2386).

Dar şi de a căuta pricinile catastrofei neamului romeu, pe care le găseşte în decăderea morală, în lipsa de înţelepciune şi în pierderea dreptei credinţe.

În ceea ce priveşte valoarea literară a versurilor moralizatoare adresate de Matei domnului Ţării Româneşti, acestea sunt scrise în greaca populară, sunt bine ritmate şi rimate, dar nu fac dovada unui talent poetic deosebit. Matei este mai degrabă un bun povestitor, argumentându-şi sfaturile prin pilde din *Evanghelie* sau din tradiţia Bisericii, fără să filozofeze prea mult, pe marginea lor, aşa cum face, de pildă, Neagoe. Are o sensibilitate aparte în ceea ce priveşte problemele sociale ale timpului şi dă o importanţă deosebită implicării domnului în rezolvarea acestora. Scrie cu curaj şi fără menajamente, insistând asupra dezechilibrului social şi a sărăciei poporului, a inculturii şi a situaţiei precare în care se afla Ţara Românească în acea vreme.

Bibliografie

Surse

AGAPETOS A., *Der Fürstenspiegel für Kaiser Iustinianos*, ediţie de Rudolf Riedinger, Würzburg, 1994.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Α' Β., *Δυο παραινετικά κείμενα προς τον αυτοκράτορα Λέοντα ΣΤ' τον Σοφό*, ediţie de Κωνσταντίνος Δ.Σ. Παϊδας, Atena, Κανάκη [Κείμενα Βυζαντινής Λογοτεχνίας 5], 2009.

MATEI AL MIRELOR, *Ἐδῶ γρφομεν τίνας παῤῥανγγελίας ὅπου ἐνουθετήσαμεν τὸν ἐκλαμπρότατον αὐθέντην Ἰωάννην Ἀλλεξανδρον*

BDD-V4957 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:49 UTC)

βοεβόδα, ὅταν ἦτον εἰς τὸ σκαμνί του, în E. Legrand, *Bibliotheque grecque vulgaire*, t. II, Paris, p. 231–277, 1881.

NEAGOE BASARAB, *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, text ales şi stabilit de Florica Moisil şi Dan Zamfirescu, cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă, studiu introductiv şi note de Dan Zamfirescu şi G. Mihăilă, Bucureşti, Minerva, 1970.

SYNESIOS DE CYRENE, *Discours sur la royauté*, în vol. *Opuscules II*, editor Christian Lacombrade, Paris, Les Belles Lettres [Collection des Universités de France], 2008.

TANASOCA N.Ş., *Creaţie şi tradiţie literară bizantină. Studii şi texte*, Bucureşti, Unarte, 2009.

Lucrări de referinţă

BLUM W., *Einleitung*, în vol. Wilhelm Blum (ed.), *Byzantinische Fürstenspiegel*, Stuttgart, Hiersemann, 1981.

CAMARIANO-CIORAN A., *Parénèses Byzantines dans les pays roumains*, „Études byzantines et post-byzantines", Bucharest, p. 117–133, 1979.

HÖRANDNER W., *Les conceptions du bon souverain dans la poésie byzantine*, în Paolo Odorico (éd.), *«L'éducation au gouvernement et à la vie». La tradition des «Règles de vie» de l'Antiquité au Moyen-Âge*. Colloque inter- national, Pise, 18 et 19 mars 2005, organisé par l'École Normale Supérieure de Pise et le Centre d'études byzantines, néo-helléniques et sud-est européennes de l'E.H.E.S.S., Actes sous la direction de Paolo ODORICO (Autour de Byzance 1), Centre d'études byzantines, néo-hel- léniques et sud-est européennes. École des Hautes Études en Sciences Sociales, Paris, 2009.

HUNGER H., *Βυζαντινή λογοτεχνία: η λόγια κοσμική γραμματεία των Βυζαντινών*, vol. I, *Φιλοσοφία, ρητορική, επιστολογραφία, γεωγραφία*, Αθήνα, MIET, 1987.

KOUTRAKOU N.-C., *Photius on Kingship. Classical Rhetorical Echos?*, în „Skepsis", VII, p. 162–176, 1996.

MAZILU D.-H., *Recitind literatura română veche*, vol. II, Editura Universităţii din Bucureşti, 1998.

MULLETT M., *The Imperial Vocabulary of Alexios I Komnenos*, în Margaret Mullett, Dion Smythe, *Alexios I Komnenos*, Papers of the second Belfast Byzantine International Colloquium, 14–16 April 1989, Belfast, Belfast Byzantine Enterprises, 1996.

BDD-V4957 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:49 UTC)

ΠΑΪΔΑΣ: Κωνσταντίνος Παϊδας, *Η Θεματική των βυζαντινών Κατόπτρων Ηγεμόνος της πρώιμης και μέσης περιόδου (398–1085), Συμβολή στην πολιτική θεωρία των Βυζαντινών*, Αθήνα, Γρηγόρη, 2005.

PANOU N., *Greek-Romanian Symbiotic Patterns in the Early Modern Period. History, Mentalities, Institutions (I*), „The Historical Review"/ „La Revue Historique", vol. III, p. 71–110, 2006.

PIPPIDI A., *Tradiţia politică bizantină în ţările române în secolele XVI–XVIII*, Bucureşti, Corint, 2001.

RUSSO D., *Studii istorice greco-române*, Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă, 1939.

STĂNESCU E., *Préphanariotes et phanariotes dans la vision de la société roumaine des XVIIe–XVIIIe siècles*, în *Symposium. L'epoque phanariote*, 21–25 octobre 1970, Thessaloniki, Institute for Balkan Studies, 1974.

TANAŞOCA N.-Ş., *Unitate şi diversitate în literatura parenetică bizantină*, în *Tradiţie spirituală românească şi deschidere spre universal*, Putna, 18–20 august 2007, Caietele de la Putna, 2008.

VINCENT A.L., *Byzantium Regained? The History, Advice and Lament by Matthew of. Myra*, Thesavrismata 28, p. 275–374, 1998.

ZAMFIRESCU D., *Literatura română veche*, vol. II, introducere, ediţie şi note de G. Mihăilă şi Dan Zamfirescu, Bucureşti, Editura Tineretului, 1969.

BDD-V4957 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:49 UTC)